GAZETA POŁUDNIOWO - PRUSKA.

Nro. 92.

w Srzodę dnia 18. Listopada 1795.

z Warszawy d. 3. Listopada.

Ordynacya izby drugiey.

Sądu Naywyższego Appellacyinego.

Sąd naywyższy appellacyiny izby drugiey, powodowany potrzebą przepisania porządku w sądzie swym, dla żądaiących dopełniania sprawiedliwości, oraż gruntuiąc się na ustanowieniu sądu swego od władzy rządowey, dnia 18. miesiąca Września roku bieżącego wydanego, po wykonaniu naprzod przez JW. Tomasza Pruszaka Kasztelana Gdańskiego Przesa, i JWW. Piotra Zbroiskiego Łowczego Sanockiego, Jana Węgierskiego Chambelana I. K. Mci. Cypryana Sowińskiego, i Stanisława Kuszewskiego, Metrykantow Kancellaryi Koronney, sądu tego Assessorow, rotą w prawie umieczczoną „Ja „NN. przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w „Troycy Swiętey iedynemu, że w tym sądzie ap„pellacyinym, według sumnienia, prawa, i przy„wileiow każdemu służących, niemaiąc względu „na bogatego ani ubogiego; przyiaciela, krewne„go, i nieprzyiaciela, każdą sprawę sądzić będę, „darow żadnych od nikogo przed sprawą, podczas „sprawy, i po sprawie brać, rady prawuiącym się „dodawać, praktyk w sprawach toczących się czy„nić, sekretu izby sądowey i zdania wotuiących „wydawać nie będę, tak mi &c. przysięgi, nastę-puiącą stosownie do nadmienionego ustanowienia w sądzie swoim przepisuie ordynacyą.

Skład sądu, komplet onego, czas sessyi odbywania, i obowiązki sędziow.

1) Sąd ten składać się będzie z osob siedmiu, instrumentem władzy rządowey wyżey wzmiankowanym, oraz dwoch osob z składu administracyi skarbowey do spraw niżey wyrażonych z teyże administracyi wyznaczonych, tudzież z czterech osob dyssydentow, iako to: IWW. Jana Sztetnera Podpułkownika w Regimencie Gwardyi Pieszey Koronney, Jana Zygmunta Tolkmita, Jana Roberta Watsona, i Samuela Kahle, przez JW. Rządcę do spraw z regestru dyssydentskiego sądzić się maiących nominowanych.

Pierszeństwo zasiadania Assessorow w tym sądzie porządkiem nominacyi ma być zachowane, zas w przypadku nieprzybycia na sessyą, lub zpoźnienia się Prezesa, pierwszy z porządku Assessor przytomny mieysce iego zastąpi; Zdarzoną rowność zdań Prezes rozwiązywać będzie, i też sentencyą z rowności zdań wypadaiącą, podpisuiąc onęż, wyrazi te słowa: Jako Prezyduiący rowność zdań rezolwuiący.

2) Sessye sądowe zaczynać się codziennie od godziny 9tey z rana *praecise*, i do godziny drugiey z Południa trwać będą, chyba gdyby rozpoczęte wotowanie w sprawie iakiey, lub wpisywanie sentencyi czas ten przedłużyć miało, a poobiednie sessye nie będą bywały.

Dni iednak Niedzielne i Swięta uroczyste, niemniey cztery dni przed Bożym Narodzeniem, i tyleż po tych świętach, zaś przed Wielkanocą od Soboty przed Niedzielą Kwietnią, aż do Poniedziałku po Niedzieli Przewodnia zwaney, także Miesiące Sierpień i Wrzesien na spoczynek dla sądzących, prawem preznaczone od zasiadania wyłączaią się.

3) Do sądzenia spraw wszelkich przedtym Assessoryi, Referendaryi, Kommissyom Skarbowey i Edukacyi należnych, komplet z osob piąciu składać się będzie. Osoby z Administracyi Skarbu Publicznego w czasie Regestru *Fisci* brania i innych spraw, całości skarbu, i uszczerbku dochodow publicznych tyczących się, w komplet liczone być maią. A zaś Assessorowie Dyssydentscy, na regestrze tylko spraw Dyssydentskich stosownie do prawa roku 1775. zasiadać, i komplet formować będą.

4) Zaden z Assessorow bez pozwolenia sądu na piśmie z mieysca sądu oddalać się, ani też urzędowania swoiego bez wiadomości i zezwolenia JW. Rządcy zrzekać się, i od niego odstępować nie będzie mogł. Y ieden z Assessorow zawsze nad komplet w mieyscu tychże sądow dla utrzymania w przypadku choroby, lub inney iakiey legalney przeszkody zupełnego kompletu, znaydować się powinien. Wyieżdzaiący za pozwoleniem sądu swego, do dnia powrotu oznaczonego pensyi tracić nie będzie, bawiący zaś nad czas zamierzony dni trzy, pensyą tygodniową, a opozniaiący powrot swoy tygodniem, pensyą Miesięczną; także niepowracaiący na mieysce sądow po czasie zamierzonym, aż w Miesiąc, pensyą kwartalną utraci, wyiąwszy przypadek choroby, ktory podług przepisu prawa dowieść powinien.

Bawiący rownie w mieyscu sądow appellacyinych izby drugiey, a nie będący na sessyi sądowey, podobnież w sposobie wyższym pensyą utraci. Ktore pensye między przytomnych assessorow dzielone będą, (a gdyby z przyczyny odmowionego przez tegoż assessora przybycia na sessyą sądową, komplet był zerwany, takowy, *ab activitate* odsądzony zostanie.

5) Spraw sądom ziemskim, i dawniey Trybunałom właściwych, do sądu tego pod karami prawem opisanemi wywoływać, i wprowadzać nie będzie się godziło.

6) Przed godziną wyżey do rozpoczęcia sądow oznaczoną, ani też po czasie do skończenia tychże sądow determinowanym, żadnych wpisow przywoływać i spraw rozpoczynać, w każdym zaś czasie wpisow przedzwoniać i przewoływać nie będzie wolno.

7) W czasie ustępow sądowych, pod czas decyzyi sprawy, assessorowie na mieyscach swoich zostawać powinni, od zaczętey sprawy odchodzić, decyzyi oney unikać, ani też w czasie ustępu do izby sądowey wpuszczać nikogo nie wolno będzie, i nikt oprocz Pisarza i Regenta w izbie znaydować się nie ma.

8) Oppozycya iednego z assessorow przy sentencyi ferowaney, i ordynacyi regestrow iak naymocniey waruie się.

9) Decyzye w sprawach *unanimitate*, lub większością zdań załatwiane bydź maią, a sentencya iaka wypadnie w sprawie, w osobny protokuł sentencyonarz zwany, przez iednego z assessorow od prezyduiącego nominowanego utrzymywany, stosownie do iednomyślności lub większości zdań ułożona, przeczytana, przyięta, i wpisana, a przez prezyduiącego i assessorow niezwłocznie podpisana bydź powinna. Gdyby zaś wyznaczony do utrzymywania sentencyonarza assessor zachorował, lub dla interessow właściwych z mieysca tego, za pozwoleniem sądu wyiachał, Prezes, lub w niebytności iego pierwszy z porządku assessor, innego na iego mieysce nominować będzie. Rownie do trzymania regestrow spraw do sądzenia wołanych, a w nich pod wpisami krotkiego zanotowania dekretu, iaki z pod ktorego wpisu, i ktorego dnia zapadł, albo kondemnaty, nominowany będzie przez prezyduiącego inny z assessorow.

10) Na wniesienie chociażby iednego z assessorow, wotowanie w każdey materyi do rezolucyi przychodzących dozwolone bydź ma, zawsze iednak głośnemi zdaniami, sekretne zaś wota dozwolone nie będą.

11) Sędziom w tym sądzie zasiadaiącym, zostawuie się wolność przekładania stronom zgody, i tey czynienia.

12) JW. Rządca kraiu tego, gdy zechce w sądzie niniejszym prezydować będzie, w czasie ktorego prezydowania decyzye spraw przy nim samym, a informacye i opinie przy JWW. assessorach rostaną. Sentencyą więc przez JW. Rządcę wydaną, trzymaiący sentencyonarz stosownie do iego decyzyi ułożyć, i w sentencyonarz do podpisu JW. Rządcy wpisać obligowany będzie.

13) Adiudicata żadne na rzecz sądu przysądzane nie będą, lecz wszelkie ukarania, iakie prawem seymu Grodzieńskiego są przeznaczone, do skrzynki determinowane będą, ktore Instygator sądowy odbierać, z nich w dniu ostatnim każdego miesiąca przed dwiema assessorami z sądu swego delegowanemi, i osobą od administracyi skarbu publicznego wyznaczoną rachować się, i co po wytrąceniu expensy na papier, lak, piora, atrament, świece, protokuły, regestra sądowe, i wyrznięcię pieczęci pozostanie, to stosownie do zalecenia delegowanych, do kassy generalney skarbu publicznego, za kwitem oddawać powinien.

A. Osoby sądow niższych instancyi za złe sprawowanie urzędu swego z sądzenia i urzędowania, w tym sądzie appellacyinym drugiey izby odpowiadać, i karom przez prawo seymu Grodzieńskiego przepisanym ulegać będą.

14) Sprawa zaczęta braniem inney, chociażby pod pozorem ugody przerywaną bydź nie może,

y sąd od ukończenia oney odstępować nie będzie mocen.

15) Zaden z assessorow w czasie urzędowania swoiego, cessyi na summy w kwestyi będące, o ktore sprawa w sądzie niniey szym toczy się, nabywać nie ma, pod nieważnością takowego nabycia. Wchodzący *ex gravamine* w sprawę, zaraz po przywołaniu wpisu z Izby sądowey wyiść powinien, i w niey nie znaydować się dotąd, poki dekret przeczytany nie będzie, za ten zaś czas nieprzytomości swoiey na sessyach pensyi utracać nie będzie. Także spraw własnych, rodzicow swoich, zony, braci rodzonych niedzielnych, z fortuny nie dzielney wynikaiących, dzieci własnych, pasierbow, zięciow, sierot, ktorych iest opiekunem, i spraw, w ktorych ewikcya do niego ściąga się, bez wyraźnego poddania się strony w tym sądzie, w czasie swoiego urzędowania, popierać nie może. Pozwany zaś do innego sądu w sprawach sobie intentowanych, odpowiadać iest winien, i swoie powodztwo tamże popierać iest mocen. Exekucya zaś dekretu w sprawie nie uprzywileiowaney zapadłego, ieżeliby appellacya od niego nie była dopuszczona, do czasu skończenia urzędowania wstrzymana być powinna, wyiąwszy dekreta przed czasem urzędowania zapadłe. Sprawy iednak o zgwałcone bespieczeństwo assessorow w czasie urzędowania bez poddania się stronom, w sądzie niniey szym popierane być nie mogą.

16) Zaden assessor w czasie swoiego urzędowania obowiązku urzędu wykonawczego przyimować, ani dawniey przyiętego dopełniać nie może pod nieważnością dzieła; każdy zaś skromność powadze sądu przyzwoitą zachować ma. Dla czego bywanie u pacyentow w czasie sprawy na ucztach, śniadaniach, obiadach i wieczerzach, tudzież gry azardowne, oraz przyimowanie listow instancyonalnych, osobom do składu sądowego nie będą wolne, pod karami w prawach przepisanemi.

17) Na końcu każdego Miesiąca pisarz sądu swego czynić będzie rapport do JW. rządcy, z wyrażeniem wiele wpisow w ktorym regestrze znaydowało się, ile z nich przez przeciąg Miesiąca odsądzono, wiele dekretow z kontrowersyi, lub zgodnych, albo kondemnat nastąpiło, i wiele ieszcze w ktorym regestrz do sądzenia zostaie.

z Moguncyi d. 2. Listopada.

Wczoray zrana, przyniesiono tutay wiadomość że Xże de Hohenlohe generał Cesarski, opanował Bingen i Rochusberg, i zabrał w niewolę, połk nieprzyiacielski, ktoren powracaiąc z Creutznach do Simmern zbłądził z drogi, i nadciągnął do Bingen. — O 10tey zrana, spiewano Te Deum po wszystkich obożach przed miastem naszym, i w bliskości Hechtsheimu przy odgłosie armat, i ogniu z ręczney strzelby. — O 3ciey popołudniu udał się Magistrat do Głowney Kwatery generała de Clairfait, powitać go z oswiadczeniem wdzięczności za oswobodzenie nas od nieprzyiacioł. — Liczba armat zdobytych na Francuzach ma wynosić do 130 z 200 wozami ammunicyinemi; Korpus generała de Kray przeszło wczoray przez Miasto nasze, dązy do Bingen dla wzmocnienia naszych przednich straży zostaiących dotąd pod kommendą generała de Nauendorf. Wzmocniono takze rożne kolumny, ktore wysłane zostały w pogoń za nieprzyiacielem. — Całe woysko co mury tego Miasta w obleżeniu trzymało pod kommendą generała de Chales, cofnęło się ku stronie Luxemburgu.

z Moguncyi d. 4. Listop.

Generał de Nauendorf pomknął się d. 2. tego Mca ku stronie de Monsheim i Kirchheim, dla uważania korpusu generałow Pichegru, i Chasles stoiącego w okolicach; trafił w bliskości de Sretten i Jlversheim na przednią straż nieprzyiaciela, ktora rownież ku niemu postępowała. Połkownik Zirak od Huzarow Blankenśteina uderzył nań mężnie, i rospędził piechotę ponierzchnieniu Jazdy wprzody nastąpionym. — Nazaiutrz d. 3. generał Nauendorf napadł znow na Francuzow, poraził ich, opanował Ober-Flörsheim, i postąpił aż ku Pfriem. — Całe woysko ciągnie dziś ku Osthoven i Alzey dla złączenia się z przednią strażą scigaiącą nieprzyiaciela, ktoren nieprzestaie cofać się.

z Moguncyi d. 5. Listop.

Woysko Austryackie na dniu wczorayszym wyruszone, coraz daley posuwa się — Generał artyleryi de Wartensleben wtargnął z kolumną iedną w okolice d'Alzey, a Feldmarszałek Clairfait w prost wyruszył ku Worms i Oschoben. — Ma w okolicy de Rheinturkheim postawiony być most na Renie, przez ktoren znaczne korpus woyska Wurmsera, mianowicie kawalerya przeydzie, dla złączenia się z woyskiem generała Clairfait.

z Frankfortu d. 3. Listop.

Francuzi znayduią się w Creutznach, Alzey, Bingen i Worms. Co moment znaczne zdoby-

cze znayduią: — Wzięto przedwczoray w Alzey 21. mozdzierzy, i 6. haubic. Liczbę wozow z żywnością wynoszą do 227. — Wczoray znaczną część armat 24. funtowych z Moguncyi przeprowadzono przez Miasto nasze: — Przeznaczone są do obleżenia Manheimu.

z Frankfortu d. 4. Listop.

Po zdobyciu wyspy de Niederwerth za zbliżeniem się Austryakow od strony Bingen Francuzi opuścili w nocy z 3. na d. 1. Listop. oszancowania i Tête de pont blisko Neuwied. — Znayduią się iednakże na wysepce naprzeciw Neuwied. — W tym momencie dochodzi nas wiadomość że generał Nauendorf odparł na d. 3. Francuzow pod dowodztwem generała Pichegru. — Feldmarszałek dziś wyruszył z całym swoim woyskiem; spodziewać się należy ważnych rzeczy. — Z Frankonij ciągnie 15000 woyska Austryackiego na wzmocnienie woysk nad Renem.

z Londynu, d. 30. Paźdz.

Mowę, ktorą krol miał przy otwarciu parlamentu w przytomności dwoch izb, kładniemy w całości tak iak następuie.

Mylordowie i mościwi Panowie:

Znayduię wiele dla siebie ukontentowania wyrazić WMPanom, iż pomimo wszelakich niesprzyiaznych dla sprawy powszechney wydarzeń, widok nadal interessow w ogolności, z wielu bardzo ważnych względow, roku tego polepszył się.

Nietylko zachowano włoskie państwo od zagrożonego wtargnienia Francuzow, lecz nadto wypędzono ich z znaczney linij brzegow, ktorych byli panami; spodziewać się rownie należy, ze ostatnie czynności Austryakow wstrzymaią postępowanie nieprzyiaciela od strony Niemiec i plany napaści, ktore tam dokonać usiłował, naprożno mu wyidą. —

Powodzenia, ktore obrotom iego woiennym w innych mieyscach odpowiadały, i korzyści, ktore sobie przez zawarcie osobnych traktatow z niektoremi mocarstwami zbliżył, niesą dosyć mocne wynadgrodzić mu to złe, ktorego przez ciąg trwały ninieyszey woyny doznał. Zniszczenie handlu, uszczuplenie siły morskiey, rospacz niesłychana z przyczyny nieszczęśliwego wewnątrz położenia upominaią go o konieczną potrzebę ukończenia woyny: cała Francya zdaie się czuć ogolnie, iż przywrocenie pokoju, i ustanowienie pewney formy rządu iedynie ulzyć moze iarzmo cisnących ią coraz przykrości.

Spustoszenie i anarchia, co od tak dawna w owym kraju panowały, przyprowadziły onże do krytycznego punktu, [iakiego wprawdzie nie iest podobno, skutek przyszły przewidzieć; [podług wszelkiego iednak ludzkiego podobieństwa, koniecznie pociągnie za sobą nader ważną dla interessu całey Europy następność. — Gdyby zmiana ta zakonczyła się na porządku rzeczy zgodnym z spokoynością innych krajow, coby przynaymniey traktatom zawrzeć się mianym bespieczeństwo i trwałość zaręczał; w takim przypadku chętnie przychyliłbym się do okazuiącego się życzenia pokoju ogolnego, i nieomieszkam, nayrychley onże przywieść do skutku. Lecz pewny iestem, zgodzicie się WMCPanowie zemną ze nic nieiest właściwszego do zabespieczenia, i przyspieszenia tak porządanego przedmiotu, iak dać poznać, ze iesteśmy przygotowani na obie strony, i stali do prowadzenia nadal woyny z naywiększą gorliwością, i męstwem, dopoki łącznie z naszemi sprzymierzeńcami nie zyskamy sposobności zawarcia pokoju, iakiego oczekiwać, słuszność sprawy naszey, i położenie nieprzyiaciela, daie nam prawo. —

W takim widoku nieprzestaię naywiekszych czynić usiłowań, na utrzymanie i powiększenie naszey przewagi na morzu; przedsięwziąłem dzielną wyprawę do Indyi zachodniey, dla zabespieczenia, i rozszerzenia korzyści, ktoreśmy tam odnieśli, tym bardziey ze sciśły związek maią z interessem naszego handlu, i naszą siłą morską.

Pokładam zupełne zaufanie w stałości waszey, i w gorliwości, ze mię wspierać w układach mych nieodmowscie; spuszczam się na nieustraszone męstwo flott, i woyik moich, mam nadzieię w chęci, w wytrwałości i publicznym zyczeniu wszystkich stanow państwa.

Kroki nieprzyiacielskie popełnione przez prowincye zednoczone za wpływem i przymusem Francyi, zniewoliły mię postąpić przeciw nim drogą prawa woyny.

Flotta wysłana na morze połnocne zyskała czynną porękę od potęgi morskiey, ktorą Imperatorowa Rossyiska dostawiła; w takim znayduie się stanie, ze może kroki nieprzyiaciela w tameczney okolicy wstrzymać.

Zawarłem przymierze obrony z obiema dworami Cesarskiemi: — Traktat handlowny z stanami Ameryki, o ktorym wspomniałem wam roku zeszłego, na wzaiem został iuż ratyfikowanym. — Zaleciłem aby kopie traktatow tych WMPanom podane były.

Mosciwi panowie izby nizszey.

Nayzywszy trapi mię smutek, ze usługa publiczna wymaga nowego powiększenia przykrego ciężaru, ktoren potrzeba nieuchronna na lud moy nazuciła. — Podchlebiam sobie, ze stan kwitnący naszego handlu i rękodzieł przyniesie poczęsci ulgę znoszonemu uciskowi: iakkolwiek wielkie są wydatki nasze, okoliczności przecież teraznieysze dozwolą umnieyszenia znacznego w porownaniu z zegorocznemi.

Mylordowie i Mosciwi panowie.

Patrzę odawna z naywiększą niespokoynością na zbyt wysoką drogość zboza; ubolewanie moie zwiększyła obawa, ze zniwo ostatnie niebyło dosyć obfite dla osłodzenia ludowi memu przykrości. — Miłość porządku i podległość prawom, ktorą, wyiąwszy drobne wydarzenia, okazał wsrzod swego ucisku, staną się dla was waznym powodem do uzycia nayrychleyszego srzodkow, ktoreby nie dostatek iego teraznieyszy ulżyć, i podobnym nieszczęsciom na przyszłość zabiedz mogły. Zmoiey strony nic nie opusciłem, co tylko zdawało mi się dązyć do tego celu i bądzcie W.Mc. panowie pewni, ze przychylę się usilnie do wykonania wszystkich srzodkow, iakie mądrosc parlamentu mego wskaże w okoliczności tak szczegolniey interessuiącey lud moy, ktorego dobro stale będzie nayblizszym serca mego przedmiotem. . .

Izba parow przed naradzeniem się nad mową krolewską zatrudniła się nadewszystko roztrząsaniem obelgi wyrządzoney osobie krola Jmci. — Lord Grenville wniosł azeby arbitrow oddalili się. — Poczym opowiedział nastąpiony przypadek. — Lord Westmerland, co z krolem w poiezdzie siedział, twierdził, iż wrzeczy samey z wiatrowki strzelono, i wskazał nawet dom, z ktorego padł wystrzał. — Przywtorzył Onslow. — Wysłuchano w tey mierze wielu swiadkow. — Okazało się z zezeznań ze w rozruchu pospolstwa nietylko dały się słyszeć wyrazy w poprzedzaiącym numerze wyrazone; ozuchywalono się nawet wołać. — Nic nam po krolu! — Precz z Jerzym, precz z Jerzym! . . . Przedsięwzięli Parowie naradzić się z izbą nizszą względnie adressu powinszowania krolowi z powodu uchronionego niebespieczeństwa. —

w Izbie nizszey.

Po skończonym przeczytaniu mowy Krolewskiey wniosł P. Dalkeith adress dziękczynienia Krolowi uchwalić. — Czynił uwagi nad wielkością naszych sposobow utowaniara się, nad przyszłą potęgą w zachodniey Indyi, nad siłą naszą morską. — Uważał za rzecz niegodną prosić się o pokoy Francyi, w ktorey nowe zaszłe zamieszania dowodzą że żadney władzy pewney w niey niema, z ktorąby negocyować można. — P. Steward poparł iego wniosek. — Usiłował dowodzić nadewszystko z złego stanu skarbu, z odrzucenia ostrych srzodkow, z wewnętrznych rozruchow Francyi, i chęci iey pokoiu, iż koniecznie woynę prowadzić daley należy. — „Francya z swemi assygnatami, rzekł, przy tak małey ich cenie niemoże długo toczyć woynę: przeciwnie my możem znieść nasze taxy, kredyt niecierpi dotąd, i niebraknie nawet pieniędzy na pożyczki. Szczęśliwą była kampania, bo pociągnęła za sobą zniszczenie systematu srogości i postrachu w Francyi.

P. Scheridan. — Słowo – *Ukontentowanie* – wyrzeczone na pierwszym wstępie mowy Krolewskiey, powinno każdego Anglika w podziwienie wprawić: chciał pewnie przez to minister okazać znaną swoią skromność pobożną, i pociechę wewnętrzną dać poznać. — Ieżeli to ukontentowanie zasadza się na zbiciu Francuzow nad Renem; trzebaby wprzod pewnieysze tego dowody mieć, niżeli gazety Francuzkie. Czyliż pewnie zasadza ie na zdobyciu Hollandyi, lub na pokoiu z Prussami i Hiszpanią zawartym? . . . W zachodniey Indyi odebraliśmy trzy Wyspy, a dwie straciliśmy. — Na zeszłych sessyach parlamentu, lekce ważył sobie minister każdego, ktoren o drogości ostrzegał; kiedy więc dziś sam Krol grozić nam musi głodem, iak mogą ministrowie odważyć się, kłaść mu w usta słowo-ukontentowanie! Ieżli pokoy nieszczęścia naszego wcałości zgładzić niemoże, przynaymniey wiele go umnieyszy; przecież z tym ociągać się zdaią. — Zapowiedzenie iakichsiś następności w Francyi, ktorych przewidzieć niemożna, przypomina mi zagadnienie w kalendarzu pewnym, – „że rok następuiący ziawi okoliczności, ktorych każden żyiący doświadczy.„ Bardzo mądrze, że Hanower zawarł pokoy; im mniey życzę sobie oglądać tutay woyska Hannowerskie, tym bardziey niesprzeciwiałbym się temu, gdyby Krol swych tuteyszych konsyliarzy, za Hannowerskich przemienić chciał. W wyprawie do Indyi zachodniey szczegolniey okazali się podcyrzanemi ministrowie, cały ich plan zmierzał na to aby osadzić Ludwika XVIII. i dla tego opoźnili się zupełnie względem Indyi zachodniey:„

wyrzucał im złe obeyście ſię z woyſkami przeznaczonemi do zachodniey Indyi. Na ſtatki dla 40. ludzi ſzczupłe ciſnęli po 60. — Wkrotce lud o pokoy głośno wołać pocznie. — Przyiąłże miniſter Angielſki Proklamacyą Ludwika XVIII. ? . . . więc zaſługuie na ſtracenie głowy! Człowiek ktoren radził Krolowi przyiąć żołd Francuzki, nie był więkſzym zdraycą nad tego, co w Francyi rząd deſpotyczny przywrocić chce, ktoren zawſze tak nieprzyiaźnym był dla Anglii." — Kończy twierdząc iż niewie, czyliby lepiey było, poprawy mowy krolewſkiey żądać, lub wcale addreſſ odrzucić: do oſtatniego wnioſku przychyla ſię, bo nieżyczy nowych tax narzucać na lud, bo miniſtrowie żadnego pewnego celu tey woyny niewſkazali, bo woyna niepotrzebnie zaczętą i źle prowadzoną była. P. Buzton ſądził iż mowa krolewſka czyni nadzieię pokoiu.

P. Fox uważał rownie początek mowy krolewſkiey za obrazę narodu, ktora w innym czaſie krwią miniſtra okupioną bydź by powinna. — „Niedoſyć na tym, rzecze, że 100. millionow nowego długu zaciągniono, że zrządzono powſzechny niedoſtatek zboża, że obywateli nędzą i uboſtwem okryto, trzebaż ieſzcze mowić do ludu, że ſtan iego polepſzył ſię; i że iego nieſzczęścia ſą tylko uroione. Naczymże polega to *Ukontentowanie*? Iużże Auſtryacy decyduiące odnieśli zwycięſtwo? Iak mogą miniſtrowie co nam tak wiele o powodzeniu tey kampanii obiecywali, teraz o ukontentowaniu mowić? Mowiąc, iże Francya ſtała ſię nieſzczęśliwą przez woynę, możnaż utrzymywać, że woyna nieciągnie za ſobą dla nas nieſzczęścia? Ieſzcze przed rokiem wmawiano w nas, że Francya iuż do oſtatniego chyli ſię zgonu; patrzcież, co Francya od owego czaſu poczyniła; tak! . . trzeba ſię takiego iey zgonu lękać. — Na pocieſzenie nas teraz niemaią iuż więcey co przytoczyć, iak tylko że ieſt iakaś Criſis, ktorey naſtępności przewidzieć niemożna. — To ſamo łatwo było powiedzieć 1792. gdym podawał potrzebę negocyacyi pokoiu. Iedyne dobro, ktorego w nadgrodę cierpienia naſzego doznaiemy, ieſt to, że miniſtrowie nakoniec zdaią ſię bydź tak roſtropnemi, że zrzekli ſię wrocenia domu Burbonow na tron; plan wſtydu pełen, co z zgubą nas oſtatnią byłby ſię zakończył. — Ależ ta roſtropność koſztuie milliony, doſyć ſtrumienia krwi Angielſkiey, i ſromotną wyprawę do Quiberon, przez ktorą ubodzy ludzie, ktorym dać porękę honor naſz wymagał, wyſtawieni zoſtali na los, na ktorego wſpomnienie ſerce Angielſkie krwią całe zachodzi. — Przecież upomniało to miniſtrow, porzucić Plan, rozumnego człowieka niegodny. — Na to mieyſce przedſięwzięto inną wyprawę. Mowią wprawdzie, że przywrocenie familii Burbonſkiey nieieſt teraz celem woyny; lecz wczymże imieniu byliby opanowali Wyſpę Belle Isle? Czyliż na imię krola W. Brytanii? — Nie, na imię Ludwika XVIII. ktoren niema więcey prawa do Francuzkiego tronu, co kardynał York do Angielſkiego: — (tu powtorzył P. Fox swe dawne racye przeciw woynie względem opinii) — „Można było każdego czaſu, nawet za Robeſpierra, negocyować o pokoy. — Czemuż więc po ſtraceniu iego nieprzyſtąpiono do tego? Mowiono wowczas rownież ięzykiem pokoiu, tak iak w dziſieyſzey mowie brzmi, mowiono, że chętnie radziby wniść w układy z rządem, ktorenby był w ſtanie, zwykłe ſtoſunki przyiaźni ściśle zachować. Nieieſtże Francya w takim ſtanie? Niedoświadczyłyż tego Pruſſy i Hiſzpania? — Nieroſpoczęliż ieſzcze miniſtrowie żadney negocyacyi? więc poſtępek ich wydaie ich oświadczenie bydź kłamſtwem i dowodzi, że wtedy uſiłowali tylko wybiegu użyć, na omamienie ludu. Iakże, niezawarłże Hanower pokoiu: niedochowałaż Francya nienaruszenie swych traktatow z Danią, i Szwecyą? Lecz, zarzucaią, ieſtże pewno, że nowa konſtytucya związki te dotrzyma? Zapewne, nie można tego bez doświadczenia wiedzieć. — Lecz możnaż negocyować z nowym ſtanem, ktoren iutro konſtytucyą ſwoię odmienić, lub ſiedm konſtytucyi w tygodniu uchwalić potrafi? Tak ieſt, Francuzi, przy wszyſtkich ſwoich odmianach ſtali ſię wiernemi dla ſwoich ſprzymierzeńcow. Mowią daley, że woyna lepſze wprowadziła w Francyi prawidła. Lecz nie byłożby to dawniey naſtąpiło, gdyby niepodległość iey uznana i negocyacya drogą ludzkości odbytą zoſtała? — Lecz możeż Anglia czynić propozycye Francyi? Tak ieſt, bo Francya może ie nam nawzaiem czynić, niewiedząc, czyli my ie z wzgardą nieprzyimiemy. — Ieſzcześmy nawet czaſu do tego nieoznaczyli. — Częścią niemogą miniſtrowie negocyować, że Francya w oſtatnim znayduie ſię zgonie, częścią dla tego nie, że nadto ieſt mocną. Odebrawſzy Valenciennes, roſtropność miniſtrow dała upłynąć czaſowi. Po utracie Hollandyi, niebył ieſzcze czas, bo Francuzi nieprzeſli byli przez Rhen, a

myśmy ieszcze Gwadelupy niebyli utracili. Mowią nam teraz że cała Francya życzy sobie pokoiu, a zamiast korzystać z tego powodu do zaczęcia negocyacyi, zasadzaią nań raczey potrzebę prowadzenia nadal woyny.,, — Wyprawę do Quiberon uważa P. Fox za przyczynę drogości, przypomina dawniey czynione uwagi w ktorych radził nieużywać emigrantow naprzeciw Francyi; — Niewierzy, aby ministrowie pragnęli pokoiu, owszem że iedynie mowią o pokoiu, aby cudzoziemcow i innych tym lepiey zwodzili. — Przywodzi na pamięć, że życzył był ratować życie Ludwika XVI. przez negocyacyą; — Ieſtże teraz czas lepszy do tego? — Niechcieliż ministrowie dawniey pokoiu, áby niewdali ſię w czynność z ludźmi ktorych ręce krwią krola zbroczone zostały, iakżeż to maią dziś przedſięwziąść? — Dla takich drobności odważyli ſię przecież ministrowie krew, dostatek, i dobro ludu poświęcić! — Wspomina mowa krolewska o miłości porządku, i spokoyności, ktora w ludzie panuie. — Czyliż iey w sobie niemieścił przed zawieszeniem ieszcze Aktu Habeas-Corpus? Udawano, iż było sprzysiężenie się w robocie, alez to ſkończyło ſię na uwolnieniu sprzysięzcow, i miło ieſt ſłyszec że odtąd, iąk znow Akt Habeas-Corpus moc swoię zyskał, spokoyność rownie tak wielka ieſt, iak wsrzod iego zawieszenia: — wiele P. Fox na obronę Francuſkiey Konſtytucyi mowił: — Nakóniec podał Projekt do Adreſſu: w ktorym przeklada krolowi, że większa część Sprzymierzencow Jego, na ktorych polegał, pokoy zawarli, i niektorzy zawrzec usiłuią, że własności nasze w Indyi zachodniey niektore spuſtoszone, złupione, i zniszczone zoſtały, a wsyſtkie na naywiększe niebespieczeństwo są wyſtawione, że wyprawa na brzegi Francyi chybiła tak sromotnie i tak szkodliwie swego celu, że iedynie podała na rzez tych, ktorym ofiarowaliśmy Pomoc i Porękę, bez rożumney kiedykolwiek nadziej kuszęnia się o to nanowo pomyslnego; że wsrzod tylu nieszczęsliwych wypadkow ztrawiła się niezliczona moc ludzi i pieniędzy, czego w hiſtoryi poprzedzaiących wojen przykładu doczytać się niemożna; prosi więc krola, aby zaſtanowił się nad oczewiſtym niepodobieństwem zyskania założonego sobie w tey woynie celu; aby nieraczył dłużey uważać Francyą za niezdolną dotrzymania obowiązkow przyiazni i pokoiu; z przykładu samego ſtanow Ameryki i innych Narodow w Europie, ktore dochowały neutralności z Godnością, i w zupełney wierze; z postępku ninieyszego mocarstwa, co z nią pokoy zawarły: — ażeby przychylił się do zawarcia pokoiu z Francyą, iakizkolwiek bądź ieſt, lub bydź może iey rząd wewnętrzny; aby przeſtał na wynadgrodzęniu szkod przez wrocenie spokoyności domowey, przemyſłu, i doſtatku żywności: oświadcza razem, iż gdyby propozycye przez JKMość podać miane Francyi, niebyły przez nię przyięte, wtedy należeć będzie popierać naydzielniey i naygorliwiey woynę, i że chętnie do czynienia wspolney sprawy przyłoży się narod, iakkolwiek oſłabionym, i wywnętrzonym być zdaie się przez zlę obrachowanę układy Doradcow JKMci. — P. Pitt z naywiększym zapałem zbiiał wniosek P. Foxa. — „Jakkolwiek nadzwyczayna, rzekł, ieſt cała mowa P. Foxa, nie mogłem przecież spodziewać się takiego wniosku, aby za zasadę szukania pokoiu, iedynie sama rospacz wziętą być miała, że dla wynadgrodzenia szkod upraszać należałoby Francyą o pozwolenie wrocenia do spokoyności i zbierania owocow przemyſłu naszego. Wprawdzie nadaią mu prawa Parlamentu wolność czynienia takiego wniosku, i na zagrozone mnie Zaſkarzenie przez podobnę niegodzi mi się odpowiedzieć; lecz gdyby będąc Miniſtrem, z tym się miał odezwać, zasłużyłby na większe daleko oſkarzenie, niz iaki inny człowiek, co zle się oyczyznie zaſłużył. Na poparcie Mowy Krola Jmci, że okoliczności nasze polepszyły się, odwołuię się do samych naſtąpionych wydarzen. — Nieporownywaymy czasu teraźnieyszego z koncem oſtatnich naszych seſſyi, lęcz z początkiem onychże: Jakiez były naowczas nasze uczucia; a iakiemi są teraz? Jlez nam wtedy nieprzekladali niebespieczenſtw panowie z ſtrony oppozycyi? . . Nieziściło się z nich zadne; iakzez więc niemożna dziś użyć słowa -Ukontentowanie-? Zdaiąc się zbliżać do konca sporu z Francyą, naturalną ieſt rzeczą czuć Ukontentowanie. Pomimo wszyſtkie przeciwności, ktorycheśmy doznali, i pomimo wszyſtkie Korzyści, ktore Francuzom przypisuią, srzodki ich iednakże prowadzenia nadal woynę, zmnieyszyły się, i zdaią się teraź, więcey okażywać bespieczeństwa w dotrzymaniu pokoju. — Więcey teraz maią chęci do pokoju, niżeli przedtym; tak ieſt! sądzą sami, że nic ich ocalić niemoże iak tylko pokoy. Przy takich okolicznościach ieſtże obrażą narodu, że Krol o Ukontentowaniu mowi? — Przyczyna, dla ktorey Francya Woyny daley prowadzić niemoże, za-

leży na Assygnatach i niskiey ich Cenie: w liczbie 720 funt. szterl. rozchodzą się, a summa ta niemogąc być wymienioną, co raz pomnaza się. — Jeżli więc zechcą odważyć się na przyszłą kampanią, zguba ich iest pewna. — Ten iest skutek ich systematu; dopoki uchodził zdali się miec siłę; że teraz iuż iest wyniszczony; niemoże więc tylko pokoy zaupadku ich dzwignąc: — (przytoczył w tym mieyścu P. Pitt zdanie i myśl P. Montesquieu.) — Dla tego nawet, mowił daley, sam P. Vernier przekładał Konwencyi, ażeby więcey iuż Assygnatow nie robiono, i natomiast kruszec wprowadzono: Lecz miałżeby ten nad swoię wartość mieć nadaną kurrencyą, więcby tylko mogł bydź uważany iako kosztownieysze assygnaty: Zkąd wreście wziąść kruszec; kiedy narod ani kruszczu ani handlu niema? — Nienaznaczam ia godziny upadku Francyi, twierdzę tylko, że los iey naszę perspektywę polepszył. Okoliczność, że Francuzi znowu przez Ren wracać się muszą, rownie bardzo iest sprzyiażną; iednakże zależy ieszcze od dalszych wydarzeń. Powodzenia ich nad emigrantami każden uczciwy człowiek żałować winien: O tym, co się stało w Włoszech, niemożna wprawdzie wiele mowić, miło iest przecie, że i tam siła ich osłabioną została. Bardzo się polepszyły w Francyi prawidła postępowania; wzdrygaią się na wspomnienie dawnych: Zaczynaią, Boga i ludzi, o przebaczenie prosić: zapewno więcey zdaie się Francya bespieczeństwa obiecywać teraz dla przyszłego pokoiu, niżeli przedtym, lecz możemyż w tym momencie wchodzić w układy, gdy konstytucya ich nowa dopiero przedwczoray rospoczęła się? — Nim izba propozycyą przyimie, trzeba żeby wiedziała, kto są ci nowi prawodawcy, iakie maią zamiary, iaki ich sposob myślenia. — Bez tego wprzody, niezechcemy wszakże zapomnieć o całey naszey godności. Życzę sam pokoiu, lecz takiego, coby bez hańby i wstydu przyiętym bydź mogł. Załuię, że inne mocarstwa zawarły iuż pokoy; nasze kondycye do traktatu byłyby daleko korzystnieyszemi niż teraz. Gdyby były wytrwały wiernie w związku wspolnego przymierza woiennego, tak iak sama sprawiedliwość wymagała; tedyby prawa dawne własności w Francyi wrocone, i religia w poważeniu zachowaną była: Dzięki sobie samym, żeśmy naszę dochowali wierność, możem ieszcze wiele ocalić, reztę wynadgrodzi handel, i porządek. Co się tycze elektora Hanowerskiego; okoliczności mogły go ścisnąć do zawarcia pokoiu, lecz niema nic tak grożącego, coby krola W. Brytanii od prowadzenia nadal woyny wstrzymać miało:,, — Dodał P. Pitt uwagi swoie nad drogością w kraiu, i zakończył wnioskiem odrzucenia proiektu P. Foxa. —

Poselstwo izby wyższey przerwało spor wszczęty, izba niższa wezwaną przez nie została do wspolnego narodzenia się. — Oświadczył mowca, iż izba wyższa w takich wprzypadkach dać winna swe przyczyny. — P. Pitt wniosł, prosić izbę wyższą o danie onychże. — P. Fox wsparł wniosek. — Nim odpowiedź od izby wyższey nadeszła, przystąpiono do wotowania na proiekt P. Foxa; odrzuconym został większością 240. głosow przeciw 59. — Zgodzono się na podany wprzod adress. —

Izba wyzsza nadesłała odpowiedź, iż naradźenie się dotyczyć ma bespieczeństwa osoby krola, i honoru i godności Parlamentu — wysłano niektore osoby z izby nizszey. — Za powrotem donieśli, że Lordowie po wysłuchaniu rożnych swiadkow, uchwalili adress powinszowania krolowi z powodu uratowania iego zycia; i zyczą sobie, zgodzenia się izby nizszey na to. — Mowca poddał, iż swiadkowie lub przez izbę niższą wysłuchanemi bydź, lub izba wyzsza zapisany Protokuł przełożyć winna. — P. Pitt utrzymywał ostatni punkt. — Sessya izby wyszey iuż była zasolwowaną. —

P. S. Niemamy żadney obszerney wiadomości, iak się rozruchy gwałtowne w tym mieście zakończyły, i iakie naprzeciw burzycielom środki przedsięwzięto, donosi tylko pewne pismo publiczne, że moment niespokoyności przeminął. —

Dodatek